

När ska man använda svenska språket inom nationalekonomin?

EVA FORSLUND

har en masterexamen i nationalekonomi och är forskningsassistent vid Handelshögskolan i Stockholm och fristående skribent. Hon var tidigare ledarskribent på *Upsala Nya Tidning*.
eva.forslund@yahoo.com

Allt fler nationalekonomer, i allt fler sammanhang, använder numera främst engelska som verksamhetsspråk. Det gäller inte minst inom undervisningen. I den här texten menar jag att man i denna förändring inte tar tillräckligt mycket hänsyn till hur språkbytet påverkar studenters inlärninng eller hur det påverkar innehållet i nationalekonomiundervisningen. När inlärninngen inte sker på ens förstaspråk kan det påverka ens inlärninng negativt, om man inte kompenserar för detta. När verksamhetsspråket är engelska är risken att det sker på bekostnad av kunskap om lokala institutioner och förhållanden. Detta har konsekvenser inte bara för studenter i nationalekonomi, utan även för forskningen och för samhället i stort.

När ska man använda svenska inom nationalekonomin? ”Alltmer sällan” verkar svaret vara. Egentligen inte så konstigt – valet mellan svenska och engelska som verksamhetsspråk vid svenska lärosäten innebär många avvägningar och i många av dem finns tydliga fördelar av att använda engelskan. När forskning och undervisning sker på engelska öppnar man upp för en större marknad. Då kan man publicera sig i utländska skrifter, rekrytera forskare från andra delar av världen, bygga vidare på forskning som bedrivits i andra länder och kommunicera effektivt med andra forskare. Engelska som undervisningsspråk underlättar dessutom för utländska potentiella studenter och förbereder svenska studenter för en alltmer globaliserad arbetsmarknad.

Att använda svenska som undervisningsspråk gör det å andra sidan lättare att analysera specifikt svenska förhållanden och det blir lättare att förverkliga universitetens tredje uppgift: att samverka med samhället och att utveckla och bidra till terminologin. Risken för ytlig inlärninng minskar också och studenterna blir väl förberedda för ett yrkesliv i Sverige.

Om avvägningarna mellan svenska och engelska har gjorts på ett korrekt sätt, borde vi i dag befinna oss i en optimal språksituation: en situation där vi inte har något att tjäna på att göra något annat språkval. Utgångspunkten för den här texten är att dock att jag inte tror att vi är där just nu. Vad gäller val av undervisningsspråk överstiger sannolikt marginalnyttan av att använda mer svenska den av att använda mer engelska.

1. Lite bakgrund

Inom alla områden i den akademiska världen, både i Sverige och utomlands,

Tack till Mikael Elin-der, Magnus Hen-riksen, Bo Sandelin, Fredrik Thor och Robert Östling för värdefulla kommentarer på texten och till Anna Dreber Almenberg för insiktsfulla synpunkter på ett tidigare utkast. Tack till Stiftelsen Affärs- världen för ekono- miskt stöd.

har man på många ställen de senaste åren övergått till engelska som undervisningsspråk.

Frågan om internationaliseringen, eller anglifieringen, av akademien är varken specifik för nationalekonomin eller för Sverige. Sverige är bland de länder som har flest universitetsprogram på engelska i Europa (Wächter och Maiworm 2014, s 16) och nästan en tredjedel av alla kurser inom alla discipliner vid universitet och högskolor ges i dag på engelska. Det är en ökning med drygt 53 procent på bara fem år (Forsberg 2018).

Utvecklingen har inte gått obemärkt förbi. Den här texten har föranletts av en ledarkrönika i *Uppsala Nya Tidning* (Forslund 2021) och jag har varken tidigare eller senare fått mer läsarespons på en ledartext. Det är alltså en fråga som uppenbarligen engagerar, kanske framför allt på grund av att den är komplicerad.

Svenska universitet och högskolor har nämligen två skilda uppdrag som är svåra att förena. I egenskap av myndigheter har de svenska som verksamhetsspråk. Enligt språklagen har man därmed även ”ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas”. Samtidigt är svenska universitet och högskolor ålagda att delta i internationaliseringen av forskningen och den högre utbildningen, ett uppdrag som intensifierats sedan Sverige anslöt sig till Bologna-deklarationen 2007 (Salö och Josephson 2014, s 266).

Att förena dessa båda uppdrag har lett till en ambition om sk parallellspråkighet. Det har lyfts fram som ett ideal för svenska lärosäten och formuleras av Uppsala universitets språkpolicy som att: ”svenska och engelska är de huvudsakliga verksamhetsspråken . . . [och] används sida vid sida” (Uppsala universitet 2018).

Det är en ambition som har visat sig svår att förverkliga. I en antologi om parallellspråkighet drog språkforskarna Linus Salö och Olle Josephson (2014, s 310) slutsatsen att om man med parallellspråkighet menar att både svenska och engelska ”bör kunna användas” vid svenska universitet har detta förvisso uppnåtts. Om man däremot menar att båda språken ska användas inom alla viktiga praktiker, har man inte lyckats. Många administrativa arbeten kan inte skötas på engelska, samtidigt som stora delar av den högre utbildningen på avancerad nivå inte går att få på svenska.

Dessutom slår ambitionen stundtals snett. Forskarna lyfter särskilt fram att trenden i dag är att grundutbildningen i hög grad bedrivs på svenska, medan kurser på avancerad nivå ges på engelska.

Också de studenter som bara studerar på grundnivå kan behöva en engelsk fackspråkskompetens i sin framtida yrkesverksamhet. Också studenter på avancerad nivå och forskarnivå behöver utveckla ett svenskt fackspråk av flera skäl: för att de kan ha nytta av det i kommande yrkesliv, för att bättre tillägna sig ämneskunskaperna, för att bidra till det svenska fack- eller vetenskapsspråkets utveckling (Salö och Josephson 2014, s 312).

Det är inte att betrakta som parallellspråkighet.

2. Lite längre bakgrund om nationalekonomi

Hantering av språkval och hur man ska behandla språkfrågan är alltså ett problem för akademien generellt. På det viset sticker inte nationalekonomin ut. Men hur ser det rent konkret ut inom nationalekonomiutbildningen på svenska lärosäten? Valen av undervisningsspråk vid olika svenska lärosäten har inte systematiserats (Salö och Josephson 2014, s 291). För att få en bild av hur de nationalekonomiska institutionerna resonerar i frågan om undervisningsspråk har jag därför kontaktat dem.¹

I enlighet med trenden för högre utbildning i Sverige generellt dominerar engelska som undervisningsspråk på masterutbildningarna. Linköpings universitet är det enda som erbjuder en masterutbildning på svenska.

Tendensen på grundnivå är att ju tidigare i utbildningen desto fler kurser på svenska. Flera institutioner ger motsvarande A-kursen i nationalekonomi på svenska, men övergår sedan successivt till engelska. Vid Uppsala universitet är kursspråket på grundnivå i viss mån avhängigt tillgången på lärare. Exempelvis vid Stockholms universitet ges första terminens nationalekonomi på svenska och därefter ges i princip alla kurser på engelska. Flera institutioner låter studenterna själva välja språk för C-uppsatsen, för att de ska förstå och uttrycka materialet på det språk de själva behärskar bäst. Tendensen generellt är att engelskan kryper allt längre ner i utbildningen.

Handelshögskolan i Stockholm är unik i det avseendet att alla kurser i dag ges på engelska, både på grund- och avancerad nivå. Där finns dock planer på att införa en svenskspråkig kurs med syfte att vara relevant i ekonomisk-politiska frågor i en svensk kontext. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet planerar att fr o m hösten 2023 erbjuda ett helt engelskspråkigt spår för ekonomiprogrammet på grundnivå. Tidigare gavs de tre första terminerna enbart på svenska, men förändringen innebär att de även ska finnas på engelska.

Vad är då skälen till att kurserna ges på engelska? Institutionernas argument är att man vill kunna attrahera utländska studenter och upprätthålla utbytesavtal. Man rekryterar dessutom lärare utomlands och många kursböcker är på engelska. Flera ser det som en självklarhet att undervisningsspråket är engelska eftersom arbetsplatsen är internationell och universitet har en internationell profil. Ofta refereras även till att svensktalande studenter efterfrågar undervisning på engelska. Ett annat skäl till att man valt att undervisa på engelska har varit att ämnet är forskningstungt och att forskare har engelska som arbetsspråk. Närheten till forskningen motiverar alltså att undervisningen sker på samma språk som den.

Beslut om språk på enskilda kurser på kandidatnivå tas i viss mån löpande medan besluten om att masterutbildningarna ska vara internationella

¹ Tack till studierektorer, professorer och programansvariga vid Högskolan i Jönköping, Linköpings universitet, Södertörns högskola, Göteborgs universitet, Linnéuniversitetet, Uppsala universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Karlstads universitet och Handelshögskolan i Stockholm för inspel och information. Övrig information om kursspråk kommer från lärosätenas kursplaner.

program ofta togs i samband med Bolognaprocessens inträde i svensk högskoleförordning.

I de fall kurser ges på svenska anförs skälet att svenska studenter ska kunna kommunicera om ekonomi på svenska. Linköpings universitet uppger att man vill undvika att svenska lärare undervisar svenska studenter på engelska. Andra företrädare för institutionerna lyfter också en oro över att det kan bli svårare för studenterna att diskutera nationalekonomi på svenska om de inte får terminologin på svenska och också svårare för studenterna och sedermera de yrkesaktiva att tala om nationalekonomi med ”vanligt folk”, alltså största delen av befolkningen.

Vid flera institutioner ingår nationalekonomi på grundnivå i andra program, där även andra ämnen, som redovisning eller juridik, ingår. Trots att de ingår i samma program ges dock dessa kurser nästan uteslutande på svenska, till skillnad från kurserna i nationalekonomi. Skälet till det är att juridik och redovisning är ämnen som behandlar specifikt svenska förhållanden.

Utvecklingen för nationalekonomin liknar alltså den i universitetssektorn i stort. I enlighet med den bild Salö och Josephson (2014) målade upp tenderar utbildning på avancerad nivå att ha gått längre i övergången till engelska, medan kurser på grundnivå fortsatt ofta är på svenska.

3. Olika ämnen, olika språkval

Men även om tendensen generellt sett ser likadan ut, visar den sig variera lite mer när man bryter ner det på olika ämnesområden. Olika ämnen har gått olika långt i termer av anglifiering och det är ingen slump (Bolton och Kuteeva 2012). Som följd av att strukturen på olika ämnen skiljer sig åt gör nämligen både forsknings- och undervisningsspråk också det. Förenklat kan man dela in ämnena i två huvudgrupper: naturvetenskap respektive samhällsvetenskap och humaniora.

Vad gäller naturvetenskap är t ex kunskaperna i fysik hierarkiska och bygger på det samlade globala vetandet. Svenska förhållanden och institutioner påverkar inte hur fysiken fungerar och svenska fysiker behöver inte ett lokalt anpassat språk för att verka. Språket kan alltså sägas ha mindre betydelse inom naturvetenskap, eftersom man där i hög grad förmedlar kunskap genom formler, figurer och diagram och det viktigaste språket är därmed matematikens eget språk.

[Inom naturvetenskaperna] betraktas språket ofta som en passiv bärare av innebörd – ett oproblematiskt medel att presentera kvantitativa resultat på. Det samma gäller uppenbarligen inte inom humaniora och samhällsvetenskap. Där är språket en integrerad beståndsdel i de tankar och det betydelseinnehåll som förmedlas (Airey m fl 2017, s 517, min översättning).

Språk spelar olika stor roll och språkvalet har alltså olika konsekvenser för olika ämnen. Det är mindre problematiskt att övergå till engelska inom dis-

cipliner där ämnet i sig är universellt och där matematik och formler är centralt. Därför, menar Kuteeva (2014), går övergången till engelska inom dessa ämnen snabbare. Engelska är numera det helt dominerande språket för vetenskapliga publikationer inom t ex fysik och datavetenskap (Salö och Josephson 2014, s 282) och svenska studenter i fysik är vana vid att ha engelska som undervisningsspråk (s 266).

I andra änden av spektrumet finns juridiken. Där har innebörden av varje enskilt ord en särskild tyngd. Det ställs höga krav på läsaren att behärska just det språk som lagarna är skrivna på. Dessutom är förstås de inhemska förhållandena avgörande inom juridik; få skulle argumentera för att svenska lagar ska förmedlas på något annat språk än svenska. Vetenskapliga artiklar i juridik är dessutom skrivna för att även domare, advokater och yrkesmän ska kunna läsa dem. Bandet mellan professionen och akademien är därför särskilt starkt. Juridiken som ämne är på så vis mer bundet till specifikt svenska förhållanden, vilket motiverar en högre grad av användning av svenska språket – både i forskningen och undervisningen och svenska används i högre utsträckning i både forskning och undervisning. Detsamma, skriver Salö och Josephson (2014, s 265), gäller ämnet historia, medan t ex psykologi ligger någonstans mitt emellan.

Å ena sidan har vi alltså ämnen som förlitar sig på universella språk, som matematik. Å andra sidan har vi ämnen som kräver förståelse för de lokala institutionella förhållandena och där varje ords betydelse är särskilt viktig.

Nationalekonomin hamnar, liksom psykologin, någonstans i mitten på skalan. Å ena sidan förmedlas nationalekonomisk kunskap i hög utsträckning med hjälp av formler, figurer och matematik. Det är sannolikt ingen slump att den ökade användningen av engelska sammanfaller med ett ökat fokus på ekonometri (Sandelin 2000). Samtidigt är många delar av nationalekonomin universell och kunskapen hierarkisk och bygger vidare på tidigare forskning i en någorlunda rak linje. Mot bakgrund av detta är det lätt att argumentera för att man bör undervisa i nationalekonomi på engelska även i Sverige.

Å andra sidan är nationalekonomi ett samhällsvetenskapligt ämne, där det är viktigt både att förstå lokala förhållanden och att ha en djupare förståelse för teori och begreppsvärld. En matematisk formel betyder alltid samma sak, oavsett språk och land. Men hur rationalitet – eller avsaknaden därav – tar sig uttryck skiljer sig utifrån vilka incitamentsstrukturer som finns. Och incitamentsstrukturer skiljer från samhälle till samhälle, från epok till epok och från kontext till kontext. Forskare i nationalekonomi har tidigare pekat på problemen med att lägga alltför stor vikt på universal lösningar. Esther Duflo (2017) menar att utöver att förstå och bygga upp universella ramverk för hur människor och ekonomi fungerar, måste nationalekonomer också kunna tillämpa dessa insikter i de ”komplicerade och röriga miljöer” där reformarbete utförs (Duflo 2017, s 23). Rachel Kranton (2019) pekar på samma sak. För att förstå vilka konsekvenser som kommer att följa av ett nytt reformförslag, och alltså en förändrad incitaments-

struktur, krävs detaljerad kunskap om sociala och politiska förhållanden (s 158–159).

Det gäller också Sverige. Unikt svenska förhållanden påverkar vår ekonomi och vår ekonomi påverkar våra unikt svenska förhållanden. Det är avgörande för förståelsen av nationalekonomi att förstå de teoretiska grunder, matematiska formler och antaganden om mänsklig natur som görs. Men det är också avgörande för förståelsen av nationalekonomi att förstå hur dessa ser ut i en svensk kontext och påverkas av lokala förhållanden och kultur.

För undervisningens del innebär nationalekonomins tudelade natur att språkvalet bör anpassas efter vilken del av ämnet som lärs ut.

4. Inläring och språk

Hur påverkas pedagoger av att man byter språk?

Kanske går det att undervisa om unikt svenska förhållanden minst lika bra på engelska. För att försäkra sig om det måste man förstå hur studiemiljön påverkas av språkbyte. I en översiktsstudie om skandinavisk forskning om hur språkval påverkar lärandemiljön menar Nissen och Ulriksen (2016) att när föreläsare med annat modersmål än engelska undervisar på engelska gör de både medvetna och omedvetna förändringar i sin pedagogik. De använder ett mer formellt språk som påminner mer om språket i kurslitteraturen än vardagligt tal. Samma innehåll formuleras alltså på färre sätt och undervisningen blir på så vis tunnare (Nissen och Ulriksen 2016, s 20). Tange (2010, s 143) menar att när man byter till engelska som undervisningsspråk sker det på bekostnad av skämt, anekdoter och exempel från vardagen. Innehållet i undervisningen blir inte nödvändigtvis sämre, men lektionerna blir tråkigare.

Föreläsningar som blir mer lika studiematerialet behöver inte medföra en sämre inläring. Men den förändras. Det kan vara lättare att ta till sig ett material som formuleras på samma sätt överallt. Studenterna kan gynnas av att föreläsarnas och kurslitteraturens språk är likartat. Men om kunskapen endast formuleras på likartade sätt, kan det bli svårt för de studenter som inte förstår just den formuleringen, om det inte erbjuds ytterligare sätt att ta till sig materialet. Då ökar risken för att inläringen blir ytlig. Och det kan bli svårare att avgöra om studenterna har fått en djupare förståelse.

Hur påverkas studenter av att man byter språk?

Även studenterna påverkas av valet av undervisningsspråk. I sin avhandling från 2009 beskrev John Airey hur lärandemönster bland svenska studenter i fysik såg ut. Studenterna själva menade att det inte spelade någon roll om undervisningsspråket var engelska eller svenska. De ansåg att de kunde tillgodogöra sig kunskapen ungefär lika lätt, oavsett språk. Men när Airey analyserade videoinspelningarna av studenterna på föreläsning framträdde

en annan bild. Studenterna ställde generellt sett färre frågor när undervisningsspråket var engelska. De fokuserade också mer på sina egna anteckningar än på att följa föreläsarens resonemang. Det var vanligare att studenterna, när undervisningen bedrevs på ett andraspråk, inte tog till sig själva kunskapen. I Aireys studie visade det sig att studenterna i stället memorerade vad de hört eller läst och återgav vid diskussionen eller examinations-tillfället detta ordagrant. På så vis kan undervisningen på ett andraspråk leda till att studenterna döljer sin egen okunskap eller sina missförstånd. Andra studier pekar på att undervisningen blir mindre interaktiv och mer monologliknande när den bedrivs på ett språk som inte är studenternas förstaspråk (Nissen och Ulriksen 2016, s 19).

I en sydafrikansk studie har man undersökt vad som sker när studenter i nationalekonomi inte vet hur de ska översätta ett visst ord eller en viss term. En vanlig inlärningsstrategi som märks i studien är att studenterna i stället enbart försöker komma ihåg ordet. Det innebär att förståelsen blir mer ytlig och det blir samtidigt svårt för examinatorer att identifiera vem som endast lärt sig att upprepa terminologin och vem som på djupet förstår den (Paxton 2009). Det händer också att studenterna har svårt att hitta en fullvärdig översättning för olika begrepp eller att det helt enkelt saknas fullvärdiga översättningar. Alternativet blir då att hitta det begrepp som ligger närmast. Det ökar risken för så kallade *falska vänner*, alltså att man översätter ett begrepp till något som låter likt på det andra språket – men vars betydelse kanske inte är densamma. Förståelsen för begreppet blir då i bästa fall ofullständig; i värsta fall uppstår ett missförstånd.

Inlärnin g och språk i en nationalekonomisk kontext

Studier om hur studenter påverkas av att man byter språk är särskilt intressanta vad gäller nationalekonomi. Inom nationalekonomin finns många exempel på begrepp och uttryck som ursprungligen är engelska och som saknar en etablerad översättning på svenska. Det gäller särskilt terminologin på avancerad nivå. Eftersom undervisning och examination på den nivån oftast sker på engelska i Sverige saknas det skäl för den enskilda svenska studenten att formulera en fullvärdig översättning av begreppen. Man riskerar att använda ”hemmasnickrade” översättningar när man talar om nationalekonomi på svenska. Dessa kan vara dåligt förankrade i svenskan eller svåra att förstå om man inte redan behärskar det engelska begreppet. Sådana översättningar fyller inte sin funktion.

Ett exempel är begreppet *tillgångsspecificitet*, *asset specificity* på engelska, alltså den egenskap vissa tillgångar har som gör att de endast har ett eller några få användningsområden och därför sällan eller med stora svårigheter kan säljas vidare till tredje part.

Låt oss jämföra det svenska begreppet med det engelska. På engelska hänger de enskilda ordens betydelser ihop med begreppet som helhet. *Specificity* på engelska har flera betydelser, varav två är ”the quality or fact of being specific in operation or effect” och ”the fact of being specific in char-

acter” (*Oxford English Dictionary*). Begreppet *asset specificity* refererar alltså direkt till att en tillgång har vissa drag eller aspekter som är specifika eller unika. Orden som uttrycket är uppbyggt av har alltså direkt betydelsemässigt relevans för begreppet som helhet.

Det svenska begreppet är inte på samma eleganta sätt en enhet. Enligt *Nationalencyklopedin* definieras *specificitet* som en ”statistisk term som anger ett diagnostiskt tests förmåga att reagera specifikt endast för en viss, intressant egenskap” (*Nationalencyklopedin* (a)). Den betydelsen ligger utanför den betydelse ordet har i sammansättningen *tillgångsspecificitet*. Här finns alltså inte samma betydelsemässiga logik som på engelska. Det svenska begreppet *specificitet* har inte den engelska motsvarighetens vardagliga betydelse. Det innebär att studenter som lär sig begreppet på en från engelskan direktöversatt svenska blir mer benägna att endast memorera det, utan att nödvändigtvis samtidigt förstå dess innebörd.

Ett alternativ vore kanske att använda uttrycket ”tillgången är specifik”. Då kanske en svensktalande mer instinktivt skulle förstå vad som avses.

Självfallet är språk ett föränderligt verktyg, som hela tiden skapas och återskapas i mötet mellan människor. Använder tillräckligt många individer ett ord eller ett begrepp tillräckligt länge och ofta i en viss betydelse, kommer det till slut att få den betydelsen. Kommer det att bli så med ett begrepp som *tillgångsspecificitet* inom nationalekonomin?

Troligen inte. Ord som används av den breda allmänheten och ord som används främst inom ett ämne skiljer sig åt. Resonemanget ovan stämmer för ord som används av allmänheten. Dessvärre kommer just ord som *tillgångsspecificitet* sannolikt inte att bli ett begrepp som vanliga medborgare använder ofta inom någon snar framtid. Begreppet kommer även i framtiden att användas i stort sett uteslutande av nationalekonomer. Därför spelar det ingen roll hur många gånger det återskapas i mötet mellan människor, så länge de människorna endast är nationalekonomer. Det enda som då skapas är den egna gruppens fördjupade förståelse för terminologin, medan avståndet mellan nationalekonomin och omvärlden i stället ökar.

Ett annat exempel är ord som *policy*, som inom nationalekonomin används mer eller mindre synonymt med begreppet *reform*, som av *Nationalencyklopedin* (b) definieras som ”en förändring som man förbereder under lång tid och sedan genomför”, medan *policy* – beskrivs som ”grundprinciper för ett företags eller en organisations handlande allmänt el. i visst avseende” (*Nationalencyklopedin* (c)).

Vissa kanske hävdar att den allmänna betydelsen, alltså även utanför nationalekonomin, är på väg att förändras, och det stämmer nog. Men innan betydelseförändringen fått definitivt genomslag finns en risk att det skapas ett internt språk bland studenter och forskare inom nationalekonomin, som skiljer sig från det som används i samhället i stort. Just det pekar nationalekonomen och samhällsdebattören Lars Calmfors på i sina memoarer och lyfter som exempel en föredragning för riksdagspolitiker där presentatören

”snabbt tappade [politikernas] intresse genom att genomgående kalla dem för ’policymakare’ (*policy makers*)” (2021, s 79). Det är ett konkret exempel på när språkvalet skapar en kil mellan dem som sysslar med nationalekonomi och dem som inte gör det. I varje fall i en övergångsperiod innebär det att det blir svårt för nationalekonomer och andra att prata med varandra och risken för missförstånd om ämnet ökar därmed. I Calmfors exempel är det också tydligt att den språkliga diskrepansen innebär att möjligheterna till inflytande på den faktiska politiken minskar.

5. Varifrån ska efterfrågan på svenskt språkbruk komma?

Det är ingen slump att engelska har blivit ett allt vanligare verksamhets- och undervisningsspråk på senaste tiden och det finns goda skäl till det. Det gör det lättare för utländska studenter att komma till Sverige och för svenska studenter att studera eller arbeta utomlands. Det reducerar transaktionskostnaderna på den globala akademiska marknaden.

Men det ger också upphov till nya hinder och problem.

När studenter inte undervisas på sitt förstaspråk blir det svårare för dem att kommunicera insikter och kunskaper till omvärlden. Det är synd. Ovan nämndes att ett skäl till att juridikutbildningar fortsatt ofta är på svenska var att juridik är bundet till specifikt svenska förhållanden och att ämnets vetenskapliga artiklar dessutom är skrivna för att även domare, advokater och andra yrkesmän ska kunna läsa dem. Samma argument kan också föras vad gäller nationalekonomi, ett ämne som genomsyrar stora delar av vår politik och offentliga sektor. I jämförelse med andra samhällsvetenskapliga ämnen gör nationalekonomins tonvikt på matematik att ämnet blir mindre lättillgängligt för den breda allmänheten (Calmfors 2021, s 41). Läger man därtill att svenska studenter och nyexaminerade skulle sakna kunskaper om specifikt svenska förhållanden och/eller uttrycker sig undermåligt om nationalekonomi på svenska riskerar nationalekonomi som ämne att tappa i relevans i en svensk kontext.

Därför är det ett problem att endast ett lärosäte erbjuder en masterutbildning i nationalekonomi på svenska och att allt färre erbjuder ens kurser på grundnivå på svenska.

När studenterna inte undervisas på sitt förstaspråk kan de få svårare att tillgodogöra sig materialet och det kan bli svårare för pedagoger att försäkra sig om att kunskapen nått fram. Det behöver inte vara fel att byta språk, men man måste ta hänsyn till vad det innebär att göra det. Hänsyn och medvetenhet kan manifesteras t ex genom att man ser till att studenterna över-sätter det material de inhämtat, och formulerar sina nya kunskaper även på sitt förstaspråk, vilket det än är. För att försäkra sig om att inläringen inte blir ytlig skulle sannolikt ett ökat fokus på interaktiv undervisning och skrivande bidra till att studenter får chansen att med egna ord i tal och skrift formulera vad de lärt sig. Diskussioner i smågrupper på både första- och

andraspråk ger studenterna fler chanser att bearbeta innehållet. På så vis undviker man att förståelsen för materialet endast blir ytlig (Nissen och Ulriksen 2016, s 22). Det vore också bra med en utveckling av den nationalekonomiska terminologin på svenska. Då skulle studenterna lättare kunna översätta, och därmed förstå, vad de lärt sig – och också kunna kommunicera det till människor som står utanför nationalekonomin. Sist men inte minst behövs det mer kunskap om vad som sker med inlärningsresultaten när man undervisas eller undervisar på ett andraspråk, ett forskningsfält där nationalekonomer borde kunna bidra med en hel del.

På vissa håll finns det anledning att bromsa övergången till engelska och på andra håll att anpassa undervisningen till de nya språkliga förutsättningarna. Men hur ska detta ske?

Det verkar osannolikt att svenska studenter kommer att efterfråga undervisning på svenska. I underlaget till att ta fram ett engelskspråkigt spår på ekonomie kandidatprogrammet vid Göteborgs universitet angavs just svenska studenters efterfrågan som ett tungt vägande skäl till att införa ett sådant spår. I en undersökning som genomfördes på studenter som då gick ekonomie kandidatprogrammet indikerade 72 procent att de skulle ansöka till ett kandidatprogram på engelska om ett sådant hade funnits (Göteborgs universitet 2021, s 15).

I en tongivande artikel från 1993 redogjorde Bruno S Frey och Reiner Eichenberger för hur de olika incitamenten skiljer sig mellan den europeiska och den amerikanska akademiska marknaden. De menade att, till följd av att amerikanska nationalekonomer förväntades vara mer mobila, fanns det färre skäl att studera institutionerna i just den egna delstaten eller studera ekonomisk-politiska förhållanden som var specifika för någon viss region. Annat var det i Europa. Där var länderna små och marknaden mer uppdelad. Därför var incitamenten att lära sig lokal *institutionalia* starkare. Sedan dess har detta i hög grad förändrats. Engelska som *lingua franca* har möjliggjort ett utökat utbyte och större mobilitet även bland europeiska forskare. Och det har fått konsekvenser även för utbildningarna. Ett skäl till att använda engelska som undervisningsspråk var just ämnets närhet till forskningen, som ju bedrivs på engelska. Eftersom den bedrivs på engelska verkar det inte heller sannolikt i nuläget att föreläsare och forskare kommer att efterfråga mer svenska inom nationalekonomisk utbildning.

Det är oroväckande. Även om enskilda studenter och forskare inte har skäl nog till att efterfråga mer svenska inom nationalekonomin, tyder mycket på att det är eftersträvansvärt på en samhällelig nivå.

6. Några avslutande ord

När bör man då använda svenskan inom nationalekonomin? Det beror på hur man mäter värdet av internationellt utbyte mot värdet av förståelse för lokala institutionella förhållanden, vikten av att nationalekonomer ska kunna kommunicera sina insikter till omvärlden och också själva förstå

insikter från andra ämnen. Man bör också beakta vad som sker med inlärningen när den inte sker på studenternas förstaspråk och det handlar om hur undervisningen bör och kan anpassas efter språket.

Det handlar dels om hur språkval påverkar inlärningen och dels om hur språkval påverkar innehållet i kurserna. Inte sällan samverkar dessa båda. Vilka val man kommer att göra beror på om man anser att nationalekonomi främst bygger på formler och figurer, eller på ord och deras betydelse.

Nationalekonomi som ämne handlar om att göra avvägningar. Kanske är det därför språkfrågan i en nationalekonomisk kontext blir komplicerad. Att betrakta språkval som en fråga om korrekta avvägningar innebär nämligen att utgångspunkten blir att svenskan används på bekostnad av engelskan och vice versa. Det är inte nödvändigtvis så. Svenska studenter blir inte sämre på engelska av att lära sig nationalekonomi på svenska. De blir heller inte nödvändigtvis bättre på engelska av att lära sig nationalekonomi på engelska, om det samtidigt innebär att inlärningen blir mer ytlig. Språk är mer än bara ett verktyg att förmedla kunskap med. När man byter från svenska till engelska gör man därför mer än att bara byta verktyg.

Språkfilosofen Ludwig Wittgenstein skrev för hundra år sedan att ”gränserna för mitt språk innebär gränserna för min värld” (Wittgenstein 2014, s 122). Utan att gräva alltför djupt i den analytiska filosofin, menade han att vi inte kan uttrycka mer än och därför inte förstå eller uppleva mer än vi har språk till.

Gränserna för vårt språk innebär alltså gränserna för nationalekonomins värld. Därför har språkval stor betydelse. Val av språk påverkar hur vi lär oss. Det påverkar *vad* vi pratar om: specifikt svenska förhållanden är lättare att beskriva på svenska och får därför större plats där. Val av språk påverkar *hur* vi pratar: lärare som undervisar på annat språk än sitt förstaspråk skämtar mindre och använder mer sällan anekdoter och vardagliga exempel för att förmedla kunskapen, vilket kan påverka hur studenter betraktar ämnet de lär sig. Språkvalet påverkar hur vi betraktar nationalekonomi och hur vi betraktar nationalekonomi påverkar vilket språk vi använder.

Val av språk är på så vis mer än att förhålla sig till ett antal olika avvägningar. Att byta språk är att byta värld. Det vore synd om man i iveren att reducera transaktionskostnaderna globalt sett även stängde dörren till den värld som är svensk nationalekonomi.

REFERENSER

Airey, J (2009), *Science, Language and Literacy: Case Studies of Learning in Swedish University Physics*, doktorsavhandling, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:173193/FULLTEXT01.pdf>.

Airey, J, K M Lauridsen, A Räsänen, L Salö och V Schwach (2017), ”The Expansion of English-medium Instruction in the Nordic Countries: Can Top-down University Lan-

guage Policies Encourage Bottom-up Disciplinary Literacy Goals?”, *Higher Education, Special Issue: ”Language” Indexing Higher Education Policy*, vol 73, s 561–576.

Bolton, K och M Kuteeva (2012), ”English as an Academic Language at a Swedish University: Parallel Language Use and the ”Threat” of English”, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol 33, s 429–447, DOI: 10.1080/01434632.2012.670241.

- Calmfors, L (2021), *Mellan forskning och politik – 50 år av samhällsdebatt*, Ekerlids förlag, Stockholm.
- Duflo, E (2017), "The Economist as Plumber", *American Economic Review: Papers & Proceedings*, vol 107, s 1–2.
- Frey, B S och R Eichenberger (1993), "American and European Economics and Economists", *The Journal of Economic Perspectives*, vol 7, s 185–193, <http://www.jstor.org/stable/2138508>.
- Forsberg, B (2018), "Engelska allt vanligare som undervisningsspråk", *Universitetslära- ren*, 18 december 2018, <https://universitetslararen.se/2018/12/18/engelska-allt-vanligare-som-undervisningssprak/>.
- Forslund, E (2021), "Att tänka engelska är inte störst", *Uppsala Nya Tidning*, 11 februari 2021, <https://unt.se/artikel/j8684gyr>.
- Göteborgs universitet (2021), "Engelskspråkigt spår inom ekonomie kandidatprogram, 180 hp – beslutsärende", Göteborgs universitet.
- Kranton, R (2019), "The Devil is in the Details: Implications of Samuel Bowles's *The Moral Economy* for Economics and Policy Research", *Journal Economic Literature*, vol 57, s 147–160.
- Kuteeva, M (2014), "The Parallel Language Use of Swedish and English: The Question of 'Nateness' in University Policies and Practices", *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol 35, s 332–344, DOI: 10.1080/01434632.2013.874432.
- Nationalencyklopedin* (a), "Specificitet", <https://www-ne-se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/specificitet>.
- Nationalencyklopedin* (b), "Reform", <https://www-ne-se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/reform>.
- Nationalencyklopedin* (c), "Policy", <https://www-ne-se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/policy>.
- Nissen, C, R Falk och L Ulriksen (2016), "Sker der noget med læringsudbyttet, når undervisningsproget skiftes?", *Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift*, vol 11, nr 23, s 14–103. https://www.academia.edu/22797757/Sker_der_noget_med_laeringsudbyttet_n%C3%A5r_undervisningsproget_skiftes.
- Oxford English Dictionary*, "Specificity", <https://www-oed-com.ezproxy.its.uu.se/view/Entry/186010?redirectedFrom=specificity#eid>.
- Paxton, M I J (2009), "It's Easy to Learn When Using Your Home Language but with English You Need to start Learning Language before You Get to the Concept': Bilingual Concept Development in an English Medium University in South Africa", *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol 30, s 345–359.
- Salö, L och O Josephson (2014), "Landrapport Sverige – parallellspråkighet vid svenska universitet och högskolor", i Gregersen, F (red), *Hvor parallellt – om parallellspråkighet på Nordens universitet*, Nordisk Ministerråd, Köpenhamn.
- Sandelin, B (2000), "Nationalekonomin i Sverige under 100 år", *Ekonomisk Debatt*, årg 28, nr 1, s 59–69.
- Tange, H (2010), "Caught in the Tower of Babel: University Lecturers' Experiences with Internationalisation", *Language and Intercultural Communication*, vol 10, s 137–149.
- Uppsala universitet (2018), "Språkpolicy för Uppsala universitet – vägledning och råd för en ändamålsenlig språkanvändning", https://regler.uu.se/digitalAssets/760/c_760756-l_3-k_sprakpolicy.beslutad2.pdf.
- Wittgenstein, L (2014), *Tractatus logico-philosophicus*, Nordstedts, Stockholm (originaltexten publicerad 1922).
- Wächter, B och F Maiworm (red) (2014), *English-Taught Programs in European Higher Education*, Lemmens Medien GmbH, Bonn, https://www.lemmens.de/dateien/medien/buecher-ebooks/aca/2014_english_taught.pdf.